

УДК 351.862.4:342.84

DOI: 10.35432/tisb342025346841

Ганна Коваль

*д.держ.упр., професор, професор
кафедри публічного управління та адміністрування
Державного університету економіки і технологій
<https://orcid.org/0000-0001-5317-6876>
e-mail: koval_gv@duet.edu.ua*

Валентин Орлов

*к.держ.упр., доцент, перший проректор
Державного університету економіки і технологій
<https://orcid.org/0000-0002-6505-470X>
e-mail: orlov_vv@duet.edu.ua*

ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТУ ВИБОРІВ З МЕХАНІЗМАМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Практика проведення загальнонаціональних та місцевих виборів доводить існування суттєвої проблеми у виборчому механізмі, яка полягає у суперечності між публічним характером процесу адміністрування виборів та недосконалим статусом органів, що його реалізують, а також демонструє невирішеність питання належного статусу органів адміністрування виборів на державному та місцевому рівнях та численні проблеми, пов'язані з їх формуванням, якістю та відповідальністю перед суспільством у контексті професійного забезпечення інституту представницької демократії. Це тягне за собою невизначеність у питаннях методології адміністрування виборів, професійних управлінських компетенцій членів виборчих комісій, їх статусу та належної підготовки до виконання завдань та функцій держави у виборчих процесах.

Діяльність органів адміністрування виборів потребує більш цілісного обґрунтування понять «публічне адміністрування виборів» та «органи публічного адміністрування виборів» у системі науки про державне управління та адміністрування. Вирішення цього питання має ключове значення для вдосконалення механізму публічного адміністрування виборів, функціонування виборчої адміністрації та формування довіри до результатів виборів.

У дослідженні обґрунтовано публічно-управлінський характер діяльності колегіальних органів виборчого адміністрування, спеціально сформованих для виконання завдань і функцій держави, та необхідність формування методологічних основ публічного управління виборами та адміністрування виборчих процедур.

На основі використання методів міждисциплінарного аналізу інституту публічного управління виборами як політико-правового явища та предмета науки про публічне управління виявлено ознаки публічно-управлінських повноважень органів виборчого адміністрування, обґрунтовано публічно-управлінську сутність їх рішень, характер взаємодії із суб'єктами виборчого процесу та іншими органами публічного управління. Дослідження спрямоване на формування цілісного сприйняття статусу цих органів як одного з елементів системи державного управління.

За результатами дослідження запропоновано авторське розуміння сутності публічного управління виборами, яке враховує публічно-управлінський характер повноважень органів публічного управління виборами та їх політичну рівновіддаленість. Згідно з ним, управління виборами — це вид діяльності з управління виборами, передбачений виборчим законодавством, що складається з організаційних дій та інструментів колегіальних органів

управління виборами, спрямованих на забезпечення прав громадян та їхніх об'єднань у виборчому процесі.

На основі проведеного аналізу передбачено поступову трансформацію розуміння виборів від законодавчо зафіксованої та чітко визначеної у часі узгодженої сукупності етапів, процедур та дій щодо легітимації певного органу влади чи посадової особи до усвідомлення виборів як постійного явища суспільно-політичного життя, що є постійним інститутом та трудомістким процесом, що потребує державного регулювання та впливу громадського управління за допомогою відповідних, специфічних методів державного управління.

Ключові слова: вибори, виборча система, виборча адміністрація, виборчі стандарти, публічне управління виборами, органи публічного управління виборами, функції публічного управління виборами.

Ganna Koval

*Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor, Professor of
the Department of Public Management and Administration of
the State University of Economics and Technology
<https://orcid.org/0000-0001-5317-6876>
e-mail: koval_gv@duet.edu.ua*

Valentyn Orlov

*PhD in Public Administration, Associate Professor, First Vice-Rector of
the State University of Economics and Technology
<https://orcid.org/0000-0002-6505-470X>
e-mail: orlov_vv@duet.edu.ua*

INTERACTION BETWEEN THE ELECTORAL INSTITUTION AND PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS

The practice of holding national and local elections proves the existence of a significant problem in the election mechanism, which consists in the contradiction between the public nature of the election management process and the imperfect status of the bodies implementing it, and also demonstrates the unresolved issue of the proper status of election management bodies at the state and local levels and numerous problems related to their formation, quality and responsibility to society in the context of professional provision of the institution of representative democracy. This entails uncertainty in matters of election management methodology, professional management competencies of election commission members, their status and proper preparation for the performance of tasks and functions of the state in election processes.

The activities of election administration bodies require a more holistic justification of the concepts of «public election management» and «public election management bodies» in the system of science of public management and administration. Solving this issue is of key importance for improving the mechanism of public election management, functioning of the election administration, and building trust in election results.

The study substantiates the public-management nature of the activities of collegial election administration bodies specially formed for the performance of tasks and functions of the state and the need for the formation of methodological foundations of public election management and the administration of election procedures.

Based on the use of methods of interdisciplinary analysis of the institute of public election management as a political and legal phenomenon and a subject of the science of public management, signs of public management powers of election administration bodies were revealed, the public management essence of their decisions, the nature of interaction with subjects of the election process and other bodies were substantiated public management. The study is aimed at

forming a holistic perception of the status of these bodies as one of the elements of the public administration system.

Based on the results of the study, the author's understanding of the essence of public election management is proposed, which takes into account the public management nature of the powers of public election management bodies and their political equidistance. According to it, public election management is a type of public management activity provided for by the election legislation, consisting of organizational actions and tools of collegial election management bodies aimed at ensuring the rights of citizens and their associations in the election process.

On the basis of the conducted analysis, a gradual transformation of the understanding of elections from the legislatively recorded and clearly defined temporally consistent set of stages, procedures and actions regarding the legitimation of a certain authority or official to the awareness of elections as a permanent phenomenon of social and political life, which is a permanent institution and a time-consuming process, which requires state regulation and public management influence through appropriate, specific methods of public administration.

Keywords: elections, electoral system, election administration, electoral standards, public election administration, public election administration bodies, public election management functions.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Вітчизняна виборча система, закріплена у конституційних та інших нормах права, формувалася тривалий час під впливом перехідної епохи становлення демократії та зазнавала значних трансформацій. З часом вона значною мірою була удосконалена, а норми права, що забезпечують її функціонування, кодифіковані та адаптовані до міжнародних та європейських стандартів.

Однак, практика проведення загальнодержавних та місцевих виборів доводить наявність суттєвої проблеми у механізмі виборів, яка полягає у протиріччі між публічним характером процесу управління виборами та недосконалим статусом органів, що його реалізують. Ретроспективна оцінка ключових недоліків кожних виборів, які проходили в Україні за часів незалежності, дозволяє зробити висновок про невирішеність питання належного статусу органів управління виборами на державному та місцевому рівнях та численні проблеми, пов'язані з їх формуванням, якістю та відповідальністю перед суспільством в контексті професійного забезпечення інституту представницької демократії. Це тягне за собою невизначеність у питаннях методології управління виборами, професійних управлінських компетентностей членів виборчих комісій, їх статусу та належної підготовки до виконання завдань і функцій держави у виборчих процесах.

Повоєнна доля України багато у чому буде вирішуватись на поствоєнних виборах всіх рівнів, а тому надзвичайно важливо адаптувати та удосконалити виборчу систему для майбутніх виборчих змагань з урахуванням минулого досвіду та європейських перспектив нашої держави. Важливим напрямом такої трансформації має стати формування публічно-управлінського механізму виборів через професійні, компетентні та незалежні органи публічного управління виборами, які здатні забезпечити належні виборчі процедури та реалізувати публічно-управлінські функції, методи та інструменти забезпечення демократичних виборів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Аналізу інституту виборів, виборчих систем, виборчих технологій у науковому пошуку присвячено чимало наукових досліджень. Вибори аналізували вітчизняні та зарубіжні представники різних шкіл конституційного права, політологічної науки, вони були предметом соціологічного аналізу, розглядалися й у системі наук з державного управління. До найбільш авторитетних досліджень виборів з позицій конституційного права слід віднести наукові доробки М. Афанасьєвої [2], Ю. Барабаша [4], Ю. Ключковського [10], М. Ставнійчук [16], В. Шаповала [17], В. Нестеровича [12] та ін.

В науці державного управління різні аспекти виборів та виборчого процесу в контексті їх взаємозв'язку з публічною сферою суспільства, зокрема з системою державного управління, свого часу розглядали В. Бакуменко [3], Ю. Тодика, Ю. Сурмін, І. Шкурат.

Найбільш вагомими для розуміння проблематики даного дослідження висновки зробили М. Бучин [5], О. Олькіна, О. Диденко [7], Л. Костецька, П. Кузик, С. Черних, М. Словік, В. Юрах, Є. Цехмістер, Ю. Остапець, В. Панькович, Л. Антонова, а також зарубіжні дослідники Дж. Адекеве, С. Адейжа, А. Оту, Дж. Тобі та Х. Матлоса (J. Toby S., Kh. Matlosa, 2025) (J. A. Adekeye, S. U. Adeiza, A. J. Otu, 2022), Л. Торрес та Е. Діас (L. Torres, E. Díaz, 2015), С. Черних та М. Словік (S. Chernykh, M. Svolik, 2014), М. Пал (Pal M., 2021), М. Рахман (Rahman, M., 2022) та ін.

Попри міжгалузевий та перманентний характер дослідницької уваги до проблеми управління виборами з боку вітчизняних та зарубіжних науковців, їх дослідження, як правило, або стосуються окремих аспектів проблеми, або спрямовані на розуміння конституційно-правової сутності предмета нашого дослідження. Вимушені констатувати відсутність ґрунтовного аналізу інституту управління виборами як явища сфери публічного управління. Саме тому, актуалізується потреба у цілісному розумінні інституту управління виборами та обґрунтування його публічно-управлінського характеру.

Вибори як елемент механізму держави, який забезпечує формування легітимної політичної влади через народовладдя розглядаються крізь призму правових та політологічних характеристик цього явища. Однак, будучи темпоральним процесом, який перманентно присутній у політико-правовій сфері суспільства, вибори розглядаються науковцями як об'єкт публічного (державного) управління досить узагальнено, без належного аналізу його приналежності до системи публічного управління та практично повної відсутності досліджень методології публічного управління виборами. Попри значну увагу до проблеми управління виборами у дослідженнях в галузі політичних наук, конституційного права, залишається невирішеною одна з ключових проблем функціонування інституту виборів в Україні – визначення місця цього інституту у механізмі держави та в системі публічного управління. Дуалізм правового статусу та функцій системи управління виборами, їх невизначеність та схематичність, відсутність сутнісного розуміння публічно-управлінського характеру повноважень органів адміністрування виборів та виборчої адміністрації в цілому, зумовили дослідницький інтерес до цієї проблеми. Досвід участі у діяльності органів адміністрування виборів визначає потребу у більш цілісному обґрунтуванні понять «публічне управління виборами» та «органи публічного управління виборами» у системі науки публічного управління та адміністрування. Вирішення цього питання має ключове значення для удосконалення механізму публічного управління виборами, функціонування виборчої адміністрації, формування довіри до результатів виборів, які значною мірою залежать від професійного підходу до виконання завдань і функцій держави у цій специфічній сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження має на меті обґрунтування публічно-управлінського характеру діяльності спеціально утворених для виконання завдань і функцій держави колегіальних органів адміністрування виборів та формування методологічних засад публічного управління виборами та адміністрування виборчих процедур, виходячи зі специфіки цієї складової системи публічного управління.

Досягнення мети передбачає вирішення таких дослідницьких завдань, як виявлення ознак публічно-управлінських повноважень органів адміністрування виборів, обґрунтування публічно-управлінської сутності їх рішень, характеру взаємодії з суб'єктами виборчого процесу та іншими органами публічного управління, формування цілісного сприйняття статусу цих органів як одного з ключових елементів системи публічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Виборна демократія займає особливе місце у системі політичної влади як один із засадничих механізмів формування влади. Це робить його предметом

дослідження в галузі суспільних та гуманітарних наук – філософії, соціології, політології, права (у тому числі конституційного права), менеджменту, маркетингу, психології та соціальних комунікацій. Така міждисциплінарність інституту виборів як об'єкта наукового дослідження дозволяє побачити в них низку специфічних характеристик виборів і як об'єкта публічно-управлінського впливу. В цьому сенсі вибори, зважаючи на повсюдність публічного управління та його всеосяжний характер, є інтегрованою у суспільно-політичне життя, у публічну політику та механізм управління державною галуззю, що внаслідок публічно-управлінського впливу на неї реалізує свою основну функцію – формування представницької влади.

Інститут виборів надзвичайно глибоко пов'язаний із державою оскільки є частиною механізму влади та її формування, він виконує функції публічного управління у специфічній міжгалузевій сфері – виборчій, він є інструментом легітимації публічної влади, діє постійно та змінюється відповідно до змін у політико-правовій доктрині держави.

В той же час, вибори являють собою інструмент демократії, вони є політичним актом та частиною політичного процесу, який регулюється державою та реалізується нею через систему органів державної влади. Вибори є невід'ємною складовою публічної сфери суспільства, яка прямо чи опосередковано впливає на всі інші сфери суспільного життя.

Вибори являють собою системне явище, в якому присутні всі елементи, що притаманні системі – структура, суб'єкти, що взаємодіють між собою, зв'язки між ними через визначені законодавством правові статуси суб'єктів виборів, повноваження виборчої адміністрації, комунікації між ними та кожного з них із виборцями, через процедури та процеси, які на основі адміністрування виборів формують виборчу інженерію, що дозволяє системі функціонувати та бути частиною державно-владного механізму. Таким чином, вибори являють собою цілісність, що можна представити у вигляді структури, що містить елементи, кожен з яких вносить свій внесок у існування даної цілісності.

В. Нестерович визначає виборчу систему у двох сенсах: в широкому – відповідно як систему норм, що визначають порядок проведення виборів та вузькому – як передбачений законодавством спосіб переведення результатів голосування виборів у представницькі мандати [12].

Дозволимо собі вийти за межі виключно нормативного розуміння виборчої системи та представити її у вигляді підсистеми публічної сфери суспільства, яка відповідає не тільки за переведення результатів голосування у мандати, але реалізує такі системні функції як нормативна, правозастосовча, регулююча та захисна. Ці функції є ознаками виборчої системи як більш широкого явища, ніж сукупність норм. У реальних виборах, крім вже згаданих функцій, присутня й яскраво виражена управлінська функція. Виборча система регулює відносини між суб'єктами, стратегує виборчий процес, координує взаємодію його суб'єктів, мотивує дотримання норм виборчого права, здійснює контроль та нагляд за застосуванням норм, а крім того, виявляє у свої структурі суб'єкти, що адмініструють виборчий процес,

Виборча система є відкритою, вона тісно взаємодіє з зовнішнім середовищем, залежить від нього, впливає на нього та змінюється під впливом чинників політичного, економічного, соціального та технологічного характеру. Така взаємодія надає системі характеру соціотехнічного явища, адже в ній присутні не тільки норми права, але й люди, виборчі процедури і правила, які спираються на технології: управлінські, інформаційні, комунікаційні, соціальні, правові тощо. Відкритість виборчої системи робить її органічною частиною суспільства, його публічної й політичної сфери.

Умови, в яких відбувається сьогодні розвиток виборчої системи характеризується суперечливими тенденціями. З одного боку, з огляду на відтермінування виборів, процеси розвитку виборчої системи уповільнились з об'єктивних причин, а з іншого боку – вони набувають нового досвіду, мають час для підготовки обґрунтованих трансформацій, адже за час війни змінились умови, демографічна ситуація, зазнала серйозних змін система публічного

управління, з'явилися нові вектори суспільного розвитку, нові стандарти, що детерміновані курсом на європейську інтеграцію.

Суттєвий вплив на виборчу систему України справляє війна та воєнний стан. Вони ставлять на паузу деякі процеси. Що притаманні мирному часу. Проте, водночас, й актуалізують питання удосконалення форм та методів управління виборчими процесами

Особливості функціонування виборчої системи України в умовах воєнного стану досліджували В. Юрах та Є. Цехмістер. В своїх працях науковці констатують, що правовий режим функціонування виборчої системи перебуває фактично у патовому становищі. Після низки системних збоїв у роботі механізмів державної влади вчені дійшли висновку про необхідність готуватися до виборів та виводити виборчу систему із тупикового становища, впроваджувати заходи щодо підготовки окремих її елементів до функціонування [18].

Прагнення України до євроінтеграції зумовлює необхідність впровадження чітких цивілізованих виборчих норм, дотримання європейських виборчих стандартів, у тому числі і в сфері публічного управління виборами. Необхідно звернути увагу на те, що ці стандарти являють собою складне структуроване явище, яке включає також організаційне оформлення підсистеми публічного управління виборами.

Обґрунтовуючи модель європейських стандартів державного управління виборчим процесом (ЄСДУВП), що включає три складові, В. Когутюк звертає увагу на такий її рівень як організаційно-функціональне забезпечення управління виборчим процесом, що являє собою стандарти побудови, функціонування та повноважень системи органів управління виборчим процесом [9].

На необхідності перегляду вітчизняної моделі виборів та її увідповіднення європейським стандартам, де органи адміністрування виборів включені широким образом до системи державного управління, зауважують й інші науковці.

Українська модель управління виборчими процесами має низку недоліків і повинна бути відкорегована у відповідності до європейських стандартів організації і проведення виборчих кампаній. Дослідники також ідентифікують органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування як суб'єкти організаційного забезпечення виборів [14, с. 342].

Логічно передбачити, що впровадження європейських стандартів вимагатиме від держави на основі цих стандартів вибудовувати нову систему публічного управління сферою виборів. Саме тому, питання формування методології публічного управління виборами як інститутом та інструментом формування влади у поствоєнній Україні набуде важливості та актуальності. Артикулюючи це завдання у найближчій перспективі, важливо дослідити умови, в яких воно буде реалізовуватись та інтегрувати інститут виборів у механізм держави.

Вважаємо, що ключовим аргументом, який демонструє включеність органів управління виборами, є виконання ними безпосередньо завдань і функцій держави у специфічній площині публічної сфери, яка межує з політичною сферою життя суспільства.

Відповідно до Декларації про критерії вільних та справедливих виборів, що була прийнята Радою Міжпарламентського Союзу, до прав та обов'язків держав у виборчому процесі належать, зокрема й встановлення інституційних рамок для проведення регулярних справжніх і справедливих виборів, нейтрального, неупередженого і збалансованого механізму організації та проведення виборів, а також повага й додержання прав людини для всіх громадян, які проживають на їх території та на територіях під їх юрисдикцією [20].

Крім того, що виборча адміністрація функціонально забезпечує реалізацію прав та свобод громадян, органи публічного адміністрування виборів являють собою структуроване явище, яке відтворює основні елементи територіального устрою. На центральному рівні ця структура представлена в Україні Центральною виборчою комісією, на регіональному – окружними (для загальнодержавних виборів) та територіальними (для місцевих виборів). Нижчий рівень виборчої адміністрації представлено дільничними виборчими комісіями. Важливо зауважити, що всі вони тою чи іншою мірою залучені до реалізації системою

публічного управління виборами своїх публічно-управлінських функцій.

організаційно-функціональну структуру у системі державного управління виборчим процесом в Україні як сукупність взаємопов'язаних державноуправлінських елементів, які забезпечують зв'язок законодавства про вибори та виборчого процесу з виборчою практикою обґрунтовує П. Кузик. Ця структура, на думку дослідника, виконує функції демократичних виборів для життєдіяльності суспільства, зокрема реалізації народного суверенітету, легітимації влади, визначення напрямку суспільного розвитку, делегування інтересів різних суспільних груп, послаблення соціальної напруги та досягнення суспільного консенсусу та інших [11].

Важливою проблемою у дослідженні статусу органів публічного управління виборами є забезпечення їх незалежності у системі органів держави, оскільки саме ця характерна риса управління виборами забезпечує захист системи від політичного та адміністративного впливу на їх діяльність, створює умови для реального волевиявлення носія влади.

Наголошуючи на необхідності збереження незалежності органів адміністрування виборів, М. Бучин робить висновок про те, що лише за умови функціонування незалежної виборчої адміністрації можливо забезпечити реальне волевиявлення громадян [5, с.1.].

Підтримуючи цю позицію, варто акцентувати увагу й на тому, що незалежність органів публічного управління виборами у механізмі держави виглядає достатньо органічно на фоні загальної тенденції у системі державного управління в Україні. Вона демонструє й інші приклади ефективного функціонування незалежних державних інституцій, які водночас виконують завдання і функції держави, проте мають статус незалежних органів публічного управління з особливим порядком їх формування, що унеможливорює неправомірне втручання з боку інших державних органів та посадових осіб. На нашу думку, така тенденція стає трендом у сучасному публічному управлінні.

Прихильники сучасних концепцій незалежності органів управління виборами в якості основного аргументу на користь відокремлення їх від держави наводять управлінську та політичну автономію таких органів, забуваючи при цьому, що формує ці органи держава для виконання завдань і функцій держави, а також з метою формування органів держави та державних інститутів. Виникає справедливе зауваження стосовно логіки такої відокремленості й автономії, алогічності розуміння цих органів та їх посадових осіб як гібридної інституції, що створюється часто на тимчасовій основі для виконання важливої політико-правової та державної функції.

Вивчаючи загрози післявиборчої конфронтації та роль у їх запобіганні третіх осіб (сторонніх суб'єктів), під якими також розуміються органи адміністрування виборів, С. Черних та М. Словік (Chernykh S., Svolik M., 2014), підкреслюють, що вони не обов'язково повинні бути неупередженими, щоб бути гарантами доброчесних виборів. Автори доходять висновку саме треті сторони з помірною упередженістю на користь влади будуть в інтересах не лише опозиції, а й чинної влади, і що чинна влада застосовує політично важливі органи адміністрування виборів, коли бояться, що їхня незначна перемога може бути не визнана і призвести до дорогої післявиборчої конфронтації [21].

Не важко зрозуміти, що така «помірна упередженість», а за великим рахунком «автономія» у структурі державного механізму веде до спрощеного розуміння та навмисного зниження статусу органів управління виборами.

О. Діденко зауважує, що партійний підхід до формування складу окружних, територіальних і дільничних виборчих комісій зумовлює виникнення низки проблем з практичним гарантуванням виборчих прав громадян у процесі організації і проведення відповідних типів і видів виборів у зв'язку з не завжди належною обізнаністю їх членів у чинному виборчому законодавстві та/або відсутність у них достатнього досвіду його застосування, тобто через непрофесіоналізм у багатьох випадках призначених у такий спосіб членів виборчих комісій [8].

Найбільш близьким до позиції авторів є висновок О. Олькіної, яка відносить органи управління виборами до механізму держави та звертає увагу на специфіку використання їх колегіальної форми. Дослідниця вважає, що змістом діяльності виборчих комісій є управління виборчим процесом, а не формування державної політики у цій сфері, адже парламент затверджує вид виборчої системи у виборчому законодавстві. Однак функціонування системи незалежних виборчих комісій, на думку авторки, є невід'ємним елементом механізму народовладдя. Крім того, про особливе місце виборчих комісій всіх рівнів у державному механізмі України свідчить особливий політично-представницький характер формування їх персонального складу [13].

Таке відокремлення публічно-управлінських функцій органів публічного управління виборами (реалізація публічних політик) від законодавчих (формування публічних політик) у сукупності з специфічним правовим статусом колегіальних органів інтегрує виборчі комісії всіх рівнів до системи органів державної виконавчої влади або виконавчих органів відповідних місцевих рад. Цей висновок корелюється із повноваженнями місцевих органів державної виконавчої влади та делегованими повноваженнями органів місцевого самоврядування щодо адміністрування державного реєстру виборців України.

Отже, вибори і виборчі процеси можуть обслуговуватись різними державними інституціями з різним політико-правовим чи адміністративно правовим статусом, кожен з яких виконує ті функції, що віднесені до певної гілки влади. Виходячи з такого розуміння структури управління виборами, колегіальні органи публічного управління виборами (виборчі комісії), адмініструючи виборчі процедури, приймаючи по суті публічно-управлінські рішення, видаючи нормативні акти, здійснюючі нагляд за однаковим застосуванням законодавства у сфері виборів, виконують функції органів державної виконавчої влади або органів місцевого самоврядування.

Як зазначають мексиканські дослідники Л. Торрес та Е. Діас (L. Torres, E. Díaz, 2015), значення терміну «виборче управління» часто ототожнюється з «адмініструванням виборів». Виборче управління, на їх думку, набагато більше, ніж просто адміністрування. Автори доводять, що управління виборами помилково сприймається лише як механізм для встановлення регуляторних органів і правил. Вони вважають, що це процес, який починається з прийняття законодавства, продовжується адміністративним правозастосуванням та судовим реагуванням, а потім повертається до початку, або через судові тлумачення, або рекомендації законодавчого органу. Правильне розуміння виборчого врядування повинно враховувати роль вирішення конфліктів, особливо на спірних виборах [25]. Автори справедливо розглядають вибори крізь призму процесного підходу, вбачаючи у цьому підставу для більш широкого тлумачення дефініції «управління виборами». Більше того, з їх позицій можна зробити висновок про циклічність цього процесу, що у свою чергу, робить його завершеним управлінським колом функцій, яким зазвичай позначають саме управлінський процес. Зв'язок між виборами та виборчим врядуванням, таким чином, дозволяє характеризувати останнє саме як управління, а не його складову – адміністрування. Цей важливий висновок дає підстави розглядати органи адміністрування виборів в якості органів управління виборами (органи виборчого управління/врядування), від того їх статус та повноваження у виборчому процесі мають інший зміст.

На нашу думку, вибори та виборча система займають особливе місце у механізмі держави та структурі публічного управління. Така позиція ґрунтується на узагальнених висновках про те, що:

- демократичні вибори визначають безпосередньо характер публічної законодавчої влади, оскільки формують парламент та утверджують авторитет законодавчого органу влади;
- саме через результати виборів визначається структура електоральної підтримки політичних сил суспільства, що стає підставою для формування уряду як вищого органу у системі органів державної виконавчої влади;

- вибори децентралізують публічну владу. Формування через демократичні вибори місцевої влади, органів місцевого самоврядування зміцнює цей інститут як елемент децентралізації у моделі публічного управління, що в свою чергу сприяє зміцненню місцевої демократії. Такий висновок підтверджується практиками органів місцевого самоврядування на останніх місцевих виборах 2015 та 2020 років;

- за результатами виборів опосередковано визначаються вектори внутрішньої та зовнішньої політики держави. В залежності від їх результатів та легітимності обраної влади формується внутрішньополітичне життя та міжнародна політика України;

- вибори та виборча система виступають в ролі інструмента делегування державної влади від суверена до обраних ним суб'єктів державно-владних повноважень.

В той же час, важливо звернути увагу на зв'язок інституту виборів із системою державного управління, адже вибори можуть мати наслідки для самої системи державного управління, її характеру, зв'язків між елементами системи та взаємодії її акторів.

Цікавим, на наш погляд, є висновок дослідників Дж. Адекеве, С. Адейжа, А. Оту (J. A. Adekeye, S. U. Adeiza, A. J. Otu, 2022) про те, що управління виборами виступає необхідною умовою для успішної децентралізації. Ця тема була предметом дискусій серед науковців та політичних аналітиків. Проте, автори доводять, що ступінь децентралізації в будь-якій політичній системі залежить не від бажання вищих рівнів влади поділитися своїми повноваженнями з нижчими рівнями влади, а від якості виборчого процесу, яка впливає на децентралізований характер сучасних публічно-управлінських систем [19].

Говорячи про інтегрованість інституту виборів у процес управління державою, ми маємо на увазі й те, що свої функції він реалізує у площині публічного права, а отже набуває публічно-владних, публічно-управлінських повноважень. Такий взаємозв'язок виборчої системи та механізму держави дозволяє сформувати нову якість виборчої адміністрації, зокрема й органів адміністрування виборів. З огляду на публічний характер її повноважень та специфіку публічного статусу, вважаємо за необхідне уточнити категорію «управління виборами» як «публічне управління виборами». Виходячи з такого розуміння, публічне управління інститутом виборів являє собою:

- цілеспрямовану діяльність суб'єктів публічного управління виборами (органів державної влади та місцевого самоврядування, органів публічного адміністрування виборів, їх посадових осіб, наділених владними повноваженнями) на об'єкт, під яким маємо на увазі вибори як об'єктивне явище суспільно-політичного життя та соціально-політичний інститут, яке реалізується у процесуальній формі (виборчого процесу) через політичних акторів (суб'єктів виборчого процесу) з метою досягнення мети – легітимації органів публічної влади чи їх посадових осіб у спосіб, встановлений виборчим законодавством;

- публічно-управлінський вплив через публічно-владні повноваження, що належать відповідним органам, уповноваженим в рамках виборчого процесу на виконання завдань і функцій держави щодо регулювання процесів, процедур та технологій, що забезпечують реалізацію головного призначення виборів;

- систему колегіальних органів як суб'єктів публічного права, на які покладено відповідні повноваження щодо забезпечення функціонування інституту виборів та його інфраструктури, їх посадових осіб;

- складова системи публічної влади та органів публічного управління та адміністрування держави, її державного апарату, органів місцевого самоврядування, на яку покладено специфічні завдання організації та проведення виборів усіх рівнів виборчої системи;

- послідовна єдність дій та рішень органів публічного управління виборами, яка являє собою процес, що складається з управління (прийняття публічно-управлінських рішень) та адміністрування (сервіс виборчої інфраструктури) та спрямована на реалізацію обов'язкових процедур, технологій та дій. Що необхідні для правомочного формування

органів публічної влади чи обрання її посадових осіб.

Таким чином, під публічним управлінням виборами розуміємо діяльність відповідних органів, створених державою та наділених відповідними владними повноваженнями, які реалізують їх у площині:

- управлінській;
- регулюючій/координуючій;
- правоустановчій;
- контролюючій;
- мотивуючій.

Управлінська функція публічного управління виборами передбачає прийняття публічно-управлінських рішень, обов'язкових для всіх суб'єктів виборчого процесу.

Регулююча функція виявляється у створенні умов для реалізації суб'єктами виборів своїх прав та свобод, а також обов'язків, передбачених виборчим законодавством. Органи публічного управління виборами водночас координують діяльність, взаємодію, комунікації, виборчі спори та відповідальність суб'єктів виборчого процесу.

Правоустановча функція органів публічного управління виборами полягає у нормативізації їх публічно-управлінських рішень, що певною мірою завдячує відповідному спеціальному публічно-правовому статусу у системі органів публічної влади та незалежності від інших органів влади.

Контролююча функція органів публічного управління виборами реалізуються у передбаченим виборчим законодавством випадках, зокрема і через повноваження щодо контролю за однаковим застосуванням його норм та дотриманням його вимог в частині того чи іншого виду виборів.

Мотивуюча функція виявляється у створенні органами адміністрування таких публічних каналів комунікацій, які активізують політичну активність виборців, інформують їх про виборчі права та способи їх реалізації, умов для вільного волевиявлення та захисту прав громадян.

Системи управління виборами за певних умов можуть також впливати на функціонування держав або окремих їх елементів. На цьому акцентує увагу М. Пал (M. Pal, 2021), досліджуючи конституційну політику управління виборами на прикладі Індії з її характерною особливістю – федеративною системою державного устрою [22].

Про взаємозалежність систем управління виборами та елементів організації державної влади свідчать й дослідження інших вчених.

Включеність виборів та системи управління ними до державного механізму, тісний взаємозв'язок цих двох елементів між собою дає підстави вважати систему публічного управління виборами не тільки частиною завдань функцій держави, але й складовою системи публічного управління. Такий висновок випливає з функції органів управління виборами щодо організації, підготовки, адміністрування та встановлення результатів виборів.

Розглянемо це твердження з точки зору його двох складових: політичної та управлінської. Вибори дійсно є елементом політичного життя, тісно пов'язані з політичною системою, проте управління виборами, діяльність виборчих комісій усіх рівнів за своїми сутнісними характеристиками, як і діяльність інших органів державної виконавчої влади/виконавчих органів місцевого самоврядування, за змістом та характером повноважень, принципами неупередженості, однакового застосування законодавства, політичної нейтральності, професіоналізму та сумлінного виконання обов'язків, належить до системи публічного управління.

Виходячи з такого розуміння діяльності органів управління виборами, Дж. Тобі та Х. Матлоса (J. Toby S., Kh. Matlosa, 2025) визначають управління виборами як процес прийняття рішень щодо визначення того, як проводяться вибори. Він включає аналіз мережі учасників, залучених до встановлення правил проведення виборів, ступеня конкуренції та

владних відносин між ними. Ця нова концепція базується на межі політичних досліджень та теорій управління [24].

В цілому погоджуючись із таким визначенням сутнісної дефініції «управління виборами», дозволимо собі зауважити стосовно трьох ключових його недоліків, зокрема:

- не достатньо коректним в ньому виглядає ототожнення управління виборами виключно з прийняттям рішень, адже діяльність виборчої адміністрації не завжди полягає виключно у формуванні управлінських рішень, оскільки результати діяльності органів управління виборами мають дещо більший нормативний вплив на суб'єктів виборчого процесу, ніж рішення, оскільки вони зумовлені правовою процедурою, визначені законодавством достатньо імперативно, і лише в окремих випадках допускають певну варіативність, чого не можна сказати про класичне розуміння управлінського рішення;

- слід також зауважити, що не всі органи управління виборами встановлюють правила, за якими вибори відбуваються. Така прерогатива належить законодавчому органу, в окремих процедурах – вищому органу у системі управління виборами. Більшість виборчих комісій такими повноваженнями не володіють;

- недоліком даного визначення вважаємо також формальне спрощення основних функцій, що їх виконують більшість органів адміністрування виборів. Проте, ці функції жодним чином не виходять за межі технократичного адміністрування, оскільки в такому випадку буде порушено один з ключових принципів діяльності органів управління виборами – їх політична незаангажованість.

На нашу думку більш точним може бути таке визначення дефініції «публічне управління виборами», яке враховує публічно-управлінський характер їх повноважень та політичну рівновіддаленість. Публічне управління виборами являє собою різновид публічно-управлінської діяльності, передбачений виборчим законодавством, що складається з організаційних дій та інструментів колегіальних органів управління виборами, спрямованих на забезпечення прав громадян та їх об'єднань у виборчому процесі.

З точки зору розуміння такої діяльності, як визначеної нормами виборчого права, чітко регламентованої та спрямованої на досягнення головної мети виборів – волевиявлення громадян, справедливо звернути увагу на відсутність у діяльності суб'єктів публічного управління виборами змінювати норми, які їм належить виконувати. В цьому сенсі виключенням може бути розгляд справ у сфері виборчих спорів. Парламент, на нашу думку, не може як орган політичного управління, бути віднесений до системи публічного управління виборами.

Діяльність органів публічного управління слід відрізнити від діяльності щодо адміністрування виборчих процедур. Цю відмінність продемонстровано у таблиці на прикладі розподілу основних функцій органів адміністрування виборів у основних етапах виборчого процесу.

Табл. 1

**Поділ функцій публічного управління та
публічного адміністрування у виборчому процесі**

Основні елементи виборів та виборчого процесу	Функції публічного управління виборами	Функції публічного адміністрування виборів
Визначення норм, за якими відбуваються вибори	Прийняття законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів державними органами законодавчої та виконавчої влади	Функцій не передбачено
Рішення про початок виборів	Орган державної законодавчої влади	Функцій не передбачено

Формування органів для управління та адміністрування виборів	Формування окружних та територіальних виборчих комісій Центральною виборчою комісією	Формування дільничних виборчих комісій окружними/територіальними виборчими комісіями
Визначення того, хто має право голосу	Формування списків виборців органами ведення державного реєстру виборців	Уточнення списків виборців, видача виборчих бюлетенів (адмініструють дільничні виборчі комісії)
Отримання та підтвердження висунутих кандидатур учасників виборів	Реєстрація кандидатів: - Центральною виборчою комісією - на загальнодержавних виборах; - територіальними виборчими комісіями - на місцевих виборах;	Функцій не передбачено
Матеріально-технічне забезпечення виборів	Бюджетування витрат на вибори (Центральна виборча комісія) Матеріально-технічне забезпечення виборчих округів та дільниць (органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, окружні та територіальні виборчі комісії)	Функцій не передбачено
Регулювання питань передвиборчої агітації	Центральна, окружні та територіальні виборчі комісії	Функцій не передбачено
Підрахунок голосів виборців	Функцій не передбачено	Дільничні виборчі комісії на виборчих дільницях
Підсумки голосування	Окружні/територіальні виборчі комісії	Функцій не передбачено
Встановлення результатів виборів	- Центральна виборча комісія - на загальнодержавних виборах; - територіальні виборчі комісії - на місцевих виборах.	
Вирішення виборчих спорів	- Центральна виборча комісія - на всіх рівнях виборів; - територіальні виборчі комісії - на відповідних місцевих виборах	дільничні виборчі комісії (після підрахунку голосів виборців)

Джерело: сформовано авторами на основі [22; 23].

Такий поділ функцій публічного управління та публічного адміністрування у виборчому процесі між комісіями різного рівня свідчить про структурованість суб'єктів публічного управління виборами та наявність у структурі чіткого розподілу функцій та повноважень. Характер такого розподілу є ієрархічним, проте кожен суб'єкт зберігає свою

незалежність, що надає йому ознак колегіального органу публічного управління. У такому випадку, справедливо очікувати від таких органів відповідної кваліфікації, професіоналізму під час виконання завдань і функцій держави.

Найбільш відповідальний виборець у будь-якому випадку є залежним від професійних дій членів виборчих комісій, починаючи від Центральної виборчої комісії та закінчуючи виборчими комісіями на дільниці, саме так справедливо вважає А. Правдюк [15].

В цьому сенсі невизначеність статусу виборчих комісій, відсутність спеціальних вимог до рівня кваліфікації їх членів, є серйозною перешкодою не тільки на шляху досягнення цілей публічного управління виборами, але й ключовою вимогою, яка полягає у довірі до органів публічного управління виборами. Тому питання людського ресурсу виборчих комісій є надзвичайно чутливою проблемою для системи публічного адміністрування виборів. Цей елемент публічно-управлінського ресурсу виборчої системи як сукупності засобів та інструментів держави, її апарату у реалізації завдань змінюваності влади, виступає ключовою умовою ефективності та надійності виборчого процесу.

Повертаючись до прикладних завдань нинішньої виборчої системи та системи адміністрування виборів в Україні, варто звернути увагу на шляхи подальшого реформування цієї системи. Такого висновку доходять і практики, і самі члени виборчих комісій, і вітчизняне експертне середовище.

Окремі науковці вбачають удосконалення виборчого процесу у розширенні функцій та повноважень Центральної виборчої комісії з формуванням повноцінних територіальних підрозділів на постійній основі. Вони вважають, що органи публічного управління, політичні партії, політики, ЗМІ та пересічні громадяни не завжди залучені до виборчого процесу, проте ЦВК за своєю суттю виступає чи не єдиним постійним організатором. У цьому є як позитивні, так і негативні аспекти, тому що наявність єдиного органу, котрий займається організаційною та аналітичною роботою, забезпечує умови для організації виборчого процесу, проте відсутність територіальних представництв Комісії не дає у повній мірі розкрити потенціал даної структури та оптимізувати виборчі процеси [1].

Останнім часом дедалі частіше обговорюють механізм поширення повноважень Центральної виборчої комісії на інші органи, що можуть утворюватися за територіальним принципом. Мова йде про територіальні представництва Центрвиборчкому у регіонах і про їх призначення – координацію діяльності виборчої адміністрації регіонального та місцевого рівнів. У цьому вбачається перспектива удосконалення структурно-функціональної підсистеми публічного управління виборами в Україні, яка відповідає на один з внутрішньо системних викликів – забезпечення повсюдності виборчої адміністрації та однакового якісного рівня виконання публічно-управлінських функцій органами управління виборами на місцях.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна констатувати поступову трансформацію розуміння виборів від зафіксованого у законодавстві і чітко визначеного темпорально послідовного набору етапів, процедур та дій щодо легітимації визначеного органу влади чи посадової особи до усвідомлення виборів як перманентного явища суспільно-політичного життя, яке не є лише одномоментним актом, а постійним інститутом та тривалим у часі процесом, який як і всі процеси, що розгортаються у будь-якій сфері суспільного життя, потребує державного регулювання та публічно-управлінського впливу через відповідні, специфічні методи, що по суті є методами публічного адміністрування.

Перспективами подальшого вивчення феномену публічного управління виборами є з'ясування його методологічної основи, виявлення закономірностей та формування специфічної методології, яка притаманна колегіальним незалежним органам державної виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Список використаних джерел

1. Антонова Л. В., Антонов А. В. Удосконалення виборчого процесу в Україні: організаційно-правовий аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1984> DOI: 10.32702/2307-2156-2020.12.2.
2. Афанасьєва М. А. Повоєнні вибори в Україні: ключові питання та майбутні. *Трансформація правових систем в умовах збройних конфліктів : матеріали круглого столу* (м. Одеса, 10 лютого 2023 р.) Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права. Одеса : Фенікс, 2023. С. 71-77.
3. Бакуменко В. Д. Розвиток теорії та методології державного управління : Наукове видання. Збірка вибраних наукових праць у 2 ч. Ч.1. К. : АМУ, 2015. 320 с.
4. Барабаш Ю.Г. Конституційне право України: посібник для підготовки до іспитів. К.: Право, 2015. 328 с.
5. Бучин М. Правовий статус виборчих комісій. *Humanitarian Vision*. 2016. Volume 2, number 2. Р. 1.
6. Виборчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
7. Діденко О.М. До питання становлення та місця Центральної виборчої комісії в механізмі держави в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 42–45.
8. Діденко О. М. Конституційно-правові гарантії права обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні : дис. ... докт. Філософії : 081 Право. Національна академія внутрішніх справ; Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 222 с.
9. Когутюк В. Модель загальноєвропейських стандартів державного управління виборчим процесом. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр». 2015. Вип. 4 (51). с. 197.
10. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с.
11. Кузик П.М. Механізми державного управління безпекою виборчого процесу в Україні: дис. ... докт. Філософії : 281 Публічне управління та адміністрування / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Київ, 2023. С. 234.
12. Нестерович В. Поняття виборчої системи та її основні розуміння в конституційному праві. *Публічне право* № 1 (33) (2019). С. 19.
13. Олькіна О. Конституційно-правова природа виборчих комісій за стандартами європейської моделі конституціоналізму. URL: <https://www.constjournal.com/pub/1-2019/konstytutsiino-pravova-pryroda-vyborchychkomisii-standartamy-yevropeiskoi-modeli/>. <https://doi.org/10.30970/jcl.1.2019.3>.
14. Остапець Ю. О., Панькович В. В. Організація управління виборчими процесами в Україні: характеристика вітчизняного досвіду у європейському контексті. *Наукові перспективи* № 3(45) 2024. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-334-347](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-334-347).
15. Правдюк А. Інститут виборів в Україні як основа розвитку громадянського суспільства та розбудови демократичної держави. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. Червень 2020 р. С. 16.
16. Ставнійчук М. Виборчий кодекс. Знову глухий кут. *Дзеркало тижня*. 2017. № 43–44. С. 2.
17. Шаповал В. М. Феномен конституційного права : монографія. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. 423 с.
18. Юрах В.М., Цехмістер Є. В. Особливості функціонування виборчої системи України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 4. С. 174. DOI

<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.28>.

19. Adekeye J. A., Adeiza S. U., Otu A. J.. Empirical analysis of electoral governance and decentralization. *Journal of Public Administration, Finance and Law* Issue 23/2022 p. 7-26 URL: <https://doi.org/10.47743/jopafll-2022-23-01>.

20. Declaration on criteria for free and fair elections Unanimously adopted by the Inter-Parliamentary Council at its 154th session (Paris, 26 March 1994). URL: [http://www.democracy.ru/library/lows/international/el declaration 1994.html](http://www.democracy.ru/library/lows/international/el%20declaration%201994.html).

21. Chernykh S., Svolik, M. Third-Party Actors and the Success of Democracy: How Electoral Commissions, Courts, and Observers Shape Incentives for Election Manipulation and Post-Election Protest (October 2, 2014). *Journal of Politics*. 77(2): 407-420, 2014, Available at SSRN: URL: <https://ssrn.com/abstract=2668808>.

22. Pal M. Constitutional Design of Electoral Governance in Federal States. *Asian Journal of Comparative Law*. 2021;16(S1):S23-S39. DOI:10.1017/asjcl.2021.28.

23. Rahman, M. (2022). Electoral Governance. In: Farazmand, A. (eds) *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-66252-3_3404.

24. Toby J. S., and Kh. Matlosa, Electoral Governance (21 Aug. 2025), in Holly Ann Garnett, and Toby S. James (eds), *The Oxford Handbook of Electoral Integrity* (online edn, Oxford Academic, 21 Aug. 2025 URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197777497.013.0009>, accessed 3 Nov. 2025

25. Torres L., Díaz E.. Electoral Governance: More than Just Electoral Administration July 2015. *Mexican Law Review* 8(1):33-46 DOI:10.1016/j.mexlaw.2015.12.002.

References

1. Antonova, L.V., & Antonov, A.V. (2020). Udoskonalennia vyborchoho protsesu v Ukraini: orhanizatsiino-pravovyi aspekt [Improving the electoral process in Ukraine: organizational and legal aspect]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State Administration: Improvement and Development*, 12. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.12.2 [in Ukrainian].

2. Afanasieva, M.A. (2023). Povoienni vybory v Ukraini: kliuchovi pytannia ta maibutni [Post-war elections in Ukraine: key issues and the future]. *Transformatsiia pravovykh system v umovakh zbroinykh konfliktiv: materialy kruhloho stolu – Transformation of legal systems in the context of armed conflicts: materials of the round table*. Odesa: Feniks, 71-77 [in Ukrainian].

3. Bakumenko, V.D. (2015). Rozvytok teorii ta metodolohii derzhavnoho upravlinnia: Naukove vydannia. Zbirka vybranykh naukovykh prats u 2 ch. Ch.1 [Development of theory and methodology of public administration: Scientific publication. Collection of selected scientific works in 2 parts. Part 1]. Kyiv: AMU [in Ukrainian].

4. Barabash, Yu.H. (2015). Konstytutsiine pravo Ukrainy: posibnyk dlia pidhotovky do ispytiv [Constitutional Law of Ukraine: a guide for exam preparation]. Kyiv: Pravo [in Ukrainian].

5. Buchyn, M. (2016). Pravovyi status vyborchykh komisii [Legal status of election commissions]. *Humanitarian Vision*, 2(2), 1 [in Ukrainian].

6. Vyborchyi kodeks Ukrainy: vid 19 hrudnia 2019 roku, № 396-IX [Electoral Code of Ukraine from December 19, 2019, № 396-IX]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> [in Ukrainian].

7. Didenko, O.M. (2021). Do pytannia stanovlennia ta mistsia Tsentralnoi vyborchoi komisii v mekhanizmi derzhavy v Ukraini [On the issue of formation and place of the Central Election Commission in the mechanism of the state in Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific electronic journal*, 8, 42–45 [in Ukrainian].

8. Didenko, O.M. (2021). Konstytutsiino-pravovi harantii prava obyraty ta buty obranym do orhaniv derzhavnoi vlady ta orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini [Constitutional and legal guarantees of the right to elect and be elected to public authorities and local self-government

bodies in Ukraine]. (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy). National Academy of Internal Affairs, Kyiv [in Ukrainian].

9. Kohutiuk, V. (2015). Model zahalnoievropeiskyykh standartiv derzhavnoho upravlinnia vyborchym protsesom [Model of Pan-European standards of public administration of the electoral process]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 4 (51), 197 [in Ukrainian].

10. Kliuchkovskiy, Yu.B. (2018). Pryntsypy vyborchoho prava: doktrynalne rozuminnia, stan ta perspektyvy zakonodavchoi realizatsii v Ukraini: monohrafiia [Principles of electoral law: doctrinal understanding, state and prospects of legislative implementation in Ukraine: monograph]. Kyiv: Vaite [in Ukrainian].

11. Kuzyk, P.M. (2023). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia bezpekoiu vyborchoho protsesu v Ukraini [Mechanisms of state management of the security of the electoral process in Ukraine]. (Thesis for the degree of Doctor of Philosophy). Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv [in Ukrainian].

12. Nesterovych, V. (2019). Poniattia vyborchoi systemy ta yii osnovni rozuminnia v konstitutsiinomu pravi [The concept of the electoral system and its basic understanding in constitutional law]. *Publichne pravo – Public Law*, 1 (33), 19 [in Ukrainian].

13. Olkina, O. (2019). Konstytutsiino-pravova pryroda vyborchykh komisii za standartamy yevropeiskoi modeli konstytutsionalizmu [Constitutional and legal nature of election commissions according to the standards of the European model of constitutionalism]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. DOI: 10.30970/jcl.1.2019.3 [in Ukrainian].

14. Ostapets, Yu.O., & Pankovych, V.V. (2024). Orhanizatsiia upravlinnia vyborchymy protsesamy v Ukraini: kharakterystyka vitchyznianoho dosvidu u yevropeiskomu konteksti [Organization of management of electoral processes in Ukraine: characterization of domestic experience in the European context]. *Naukovi perspektyvy*, 3(45). DOI: 10.52058/2708-7530-2024-3(45)-334-347 [in Ukrainian].

15. Pravdiuk, A. (2020). Instytut vyboriv v Ukraini yak osnova rozvytku hromadianskoho suspilstva ta rozbudovy demokratychnoi derzhavy [The institution of elections in Ukraine as a basis for the development of civil society and the building of a democratic state]. *Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal: teoriia i praktyka*, June, 16 [in Ukrainian].

16. Stavniichuk, M. (2017). Vyborchy kodeks. Znovu hlukhyi kut [Electoral Code. Deadlock again]. *Dzerkalo tyzhnia*, 43–44, 2 [in Ukrainian].

17. Shapoval, V.M. (2017). Fenomen konstytutsiinoho prava: monohrafiia [Phenomenon of constitutional law: monograph]. Kyiv: Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine [in Ukrainian].

18. Yurakh, V.M., & Tsekhmister, Ye.V. (2024). Osoblyvosti funktsionuvannia vyborchoi systemy Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of functioning of the electoral system of Ukraine under martial law]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. Serii PRAVO, 86(4), 174. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.28 [in Ukrainian].

19. Adekeye, J.A., Adeiza, S.U., & Otu, A.J. (2022). Empirical analysis of electoral governance and decentralization. *Journal of Public Administration, Finance and Law*, 23, 7-26. DOI: 10.47743/jopafl-2022-23-01 [in English].

20. Declaration on criteria for free and fair elections (1994). Unanimously adopted by the Inter-Parliamentary Council at its 154th session (Paris, 26 March 1994). Retrieved from http://www.democracy.ru/library/lows/international/el_declaration_1994.html [in English].

21. Chernykh, S., & Svolik, M. (2015). Third-Party Actors and the Success of Democracy: How Electoral Commissions, Courts, and Observers Shape Incentives for Election Manipulation and Post-Election Protest. *Journal of Politics*, 77(2), 407-420. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2668808> [in English].

22. Pal, M. (2021). Constitutional Design of Electoral Governance in Federal States. *Asian Journal of Comparative Law*, 16(S1), S23-S39. DOI: 10.1017/asjcl.2021.28 [in English].

23. Rahman, M. (2022). Electoral Governance. In: Farazmand, A. (eds) Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-030-66252-3_3404 [in English].
24. James, T.S., & Matlosa, K. (2025). Electoral Governance. In: Garnett, H.A., & James, T.S. (eds) The Oxford Handbook of Electoral Integrity. Oxford Academic. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780197777497.013.0009 [in English].
25. Torres, L., & Díaz, E. (2015). Electoral Governance: More than Just Electoral Administration. Mexican Law Review, 8(1), 33-46. DOI: 10.1016/j.mexlaw.2015.12.002 [in English].